

Rolul fundațiilor personale administrate de „Fondurile grănicerești năsăudene” în dezvoltarea învățământului din ținutul Năsăudului.

Studiu de caz: Fundația „Locotenent George Pop din Leșu”

Ovidiu IUDEAN

Existența timp de aproape un secol a graniței militare năsăudene și-a lăsat din plin amprenta asupra dezvoltării sociale, educaționale și a mentalităților oamenilor din fostul Regiment al doilea de graniță de la Năsăud. În acest sens, năsăudenii – și îndeosebi intelectualitatea ținutului – au înțeles că pentru a contribui la propășirea evoluției începută pe timpul cât regiunea a fost militarizată (1762-1851) era nevoie să se acorde o atenție deosebită școlilor și formării educaționale a descendenților foștilor grăniceri. Unei astfel de concepții au dat sens, într-un mod aparte, fondatorii așa-numitelor fundații personale întemeiate pe teritoriul fostului District autonom al Năsăudului.

Evoluția istorică și rolul unei astfel de fundații personale, întemeiate la mijlocul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și care a ființat până în timpul Primului Război Mondial, reprezintă subiectul pe care ne propunem să-l aducem în discuție în cadrul studiului nostru. Cercetarea de față se bazează pe o serie de documente inedite, găsite în cadrul fondului *Administrația fondurilor grănicerești* aflat la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, precum și pe o serie de lucrări, mai vechi și mai noi, care tratează aspecte importante ale subiectului nostru.

Pentru o mai bună înțelegere considerăm necesare o serie de precizări legate de situația fostului ținut grăniceresc al Năsăudului din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care au în vedere în special aspecte ce vizează gestionarea fondurilor alocate școlilor și tinerilor descendenți de grăniceri care le frecventau.

Odată cu desființarea graniței militare prin ordinul imperial din 22 ianuarie 1851 ținutul năsăudean a trecut de la o administrație militară la una civilă. O problemă deosebit de importantă ivită ca urmare a acestor modificări administrative a reprezentat-o problema apartenenței fondurilor grănicerești – *de provenite* și *de montur*. Deși reprezentau, *de jure*, proprietatea foștilor grăniceri, noua administrație civilă a încercat să și le însușească ca avere erarială și să le administreze, fapt ce a provocat o îndelungată luptă între cele două părți care le revendicau. Important pentru cercetarea noastră reprezintă momentul 13 martie 1851 când reprezentanții celor 44 de comune foste grănicerești se întâlnesc la Năsăud și decid ca vechile fonduri grănicerești să nu se împartă între comunități, ci să fie folosite spre scopuri culturale¹. La mai bine de un deceniu, în 1862, o nouă adunare a foștilor grăniceri, ținută în aceeași localitate, avea să hotărască schimbarea denumirii fondurilor – în *școlar central* și *de stipendii* – precum și constituirea unei *Comisii administratoare* care în fapt va deveni organul executiv al *Comitetului fondurilor grănicerești*². Acesta va fi cel care se va ocupa și de administrarea unei părți însemnate a fundațiilor personale întemeiate pe teritoriul Districtului Năsăudului.

De-a lungul timpului, instituția grănicerească amintită anterior a administrat 8 fundații și fonduri particulare ale căror scop era îndreptat spre dezvoltarea școlară și culturală a ținutului năsăudean și a tinerilor elevi. Denumirile fundațiilor și fondurilor sunt grăitoare în ceea ce privește fondatorii lor: *Simion Tanco din Monor*, *George Pop din Leșu*, *Florian Micaș din Rebra*, *Grigore Hangea din Maieru*, *Clement Lușai din Rodna*, *Teodor Rotariu*, *Anastasia Lazăr* și *Mihail Bodiu*³.

1 Nestor Șimon, *Vasile Nașcu. Viața și faptele lui*, Năsăud, 1911, p. 46-47.

2 Lazăr Ureche, *Fondurile grănicerești năsăudene*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 33, 36-37.

3 Idem, *Fundațiile și fondurile particulare administrate de către Fondurile grănicerești năsăudene* în *Revista Bistriței*, nr. VII, 1993, p. 149-153.